

**Türkmenistanyň Adalat ministrliği tarapyndan
2013-nji ýylyň 11-nji aprelinde 685 san bilen bellige alyndy**

**«Tassyklandy»
Türkmenistanyň Zähmet we
ilaty durmuş taýdan goramak
Ministri
_____ B. Şamyradow
« 27 » mart 2013 ý.
26 – Ö belgili buýruk**

**«Ylalaşyldy»
Türkmenistanyň Saglygy goraýyş
we derman senagaty
Ministri
_____ G. Elýasow
« 27 » mart 2013 ý.**

**«Ylalaşyldy»
Türkmenistanyň Maliýe
Ministri
_____ D. Sadykow
« 27 » mart 2013 ý.**

**«Ylalaşyldy»
Türkmenistanyň kärdeşler
arkalaşyklarynyň
Milli Merkeziniň Başlygy
_____ M. Ýazmuhammedowa
« 27 » mart 2013 ý.**

**«Ylalaşyldy»
«Türkmenstandartlary»
Baş döwlet
gullugynyň Başlygy
_____ A. Täçmämedow
« 27 » mart 2013 ý.**

**ZÄHMET ŞERTLERI BOÝUNÇA
IŞ ORUNLARYNYŇ HÜNÄR SYNAGYNY
GEÇIRMEGIŇ TERTIBI HAKYNDÄ
BIRKYSMY DÜZGÜNNAAMA**

**I BÖLÜM
Umumy düzgünler**

1. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagyny geçirmegiň tertibi hakynda şu Birkysmy düzgünnama (mundan beýläk – Düzgünnama) Türkmenistanyň zähmet kanunçylygyna laýyklykda işlenip taýýarlanylady we zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagyny geçirmegiň maksadyny, tertibini, şeýle hem guramaçylyk-hukuk we eýeçiligiň görnüşlerine garamazdan kärhanalarda, edaralarda we guramalarda hem-de iş berijileriň – şahsy taraplaryň (mundan beýläk – kärhana) hünär synagynyň netijeleriniň resmileşdirilşini we peýdalanylşyny kesgitleýär.

Düzgünnama zähmet şertlerine baha berlende gurallardan, barlaghana we ergonomiki usullardan peýdalanmagy göz önünde tutýar.

Düzgünnamada ulanylýan esasy düşünjeler we olaryň kesgitlemeleri 1-nji Goşundyda görkezilen.

2. Önümçilik kärhanalarynda, şeýle hem iş beriji – şahsy tarapda aýratyn zähmet şertleri bolan iş orunlarynda zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagyny geçirmäge degişlidir.

Hünär synagynyň netijeleri boýunça iş orunlarynyň köpçülikleýin gysgaldylmagy ýol berilmesizdir.

3. Şu Düzgünnama laýyklykda geçirilen zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijeleri şu maksatlar üçin peýdalanylýar:

a) kadalaşdyryjy hukuk namalara laýyklykda, zähmeti goramak we zähmet şertleri boýunça çäreleri meýilleşdirmek we geçirmek;

b) önümçilik desgalaryny zähmetiň howpsuzlyk talaplaryna laýyklykda sertifikatlaşdyrmak;

ç) Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan tertipde, zähmetiň agyr we zähmetiň zyýanly we howply şertlerinde işleýän işgärlere ýeňillikleriň we öwezini doluş tölegleriň berlişini esaslandyrmak;

d) keseliň döremegi we kesellemegiň hünär bilen baglanyşyklydygyna şühbe dörende, hünär keseliniň sebäplerini anyklamak, şol sanda kazyýet tertibinde jedeller we pikirleriň çapraz gelmegi boýunça çözügüt kabul etmek;

e) işgärleriň janyna we (ýa-da) saglygyna howp salýan bölümleriň, bölümçeleriň, önümçilik enjamlarynyň ulanylmagynyň gadagan edilmegi (togtadylmagy), tehnologiýalaryň üýtgedilmegi baradaky meselelere seretmek;

ä) işleýänleri iş ornunda zähmet şertleri bilen tanyşdyrmak;

f) bellenen görnüşde zähmet şertleriniň ýagdaýy, zähmetiň zyýanly we howply şertlerinde işleýänlere ýeňillikleriň we öwezini doluş tölegleriniň statistiki hasabatlaryny düzmek;

g) Türkmenistanyň zähmet kanunçylygynda göz önünde tutulan zähmeti goramak baradaky kadalaryň, düzgünleriň bozulmalary üçin günäkär wezipeli adamlara administratiw – ykdysady (täsir ediş) çärelerini ulanmak.

4. İş orunlarynyň hünär synagyny geçirmegiň möhletleri zähmet şertleriniň we häsiýetiniň üýtgemeginden ugur alnyp, Türkmenistanyň zähmet kanunçylygyna laýyklykda belleniýär.

Önümçilik enjamlary çalşyrylanda, tehnologiki usullary üýtgedilende, köpçülikleýin gorag serişdeleriniň we şulara meňzeşleriň durky täzelenilende, şonuň ýaly hem şu Düzgünnamanyň talaplarynyň bozulmalary ýüze çykan iş orunlarynyň hünär synaglary hökman gaýtadan geçirilýär.

Gaýtadan geçirilen synagyň netijeleri zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synag Kartasynyň degişli bölümlerine goşundy görnüşinde resmileşdirilýär.

5. Önümçiligiň howply we zyýanly ýagdaýlarynyň ölçegleri, zähmetiň agyrlygynyň we dartgynlygynyň görkezijileri arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugy, attestasiýalaşdyrylan (akkreditirlenen) synag-barlag bölümçeleri hem-de şonuň ýaly ölçegleri geçirmeklige ygtyýarlyk berlen beýleki edaralar tarapyndan amala aşyrylýar.

6. İş orunlarynyň şikes howpsuzlygyna baha bermek kärhana tarapyndan özbaşdak ýa-da olaryň haýyşnamasy boýunça şeýle işleri geçirmäge ygtyýarly gaýry edaralar tarapyndan geçirilýär.

II BÖLÜM

Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagyny geçirmäge taýýarlyk görmek

7. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagyny geçirmeklige taýýarlygy iş orunlarynyň hemmesiniň sanawyny düzmekden we gurallaryň kömegi bilen baha berlişe degişli edilýän önümçiligiň howply we zyýanly

ýagdaýlarynyň ölçegleriniň hakyky derejesini anyklamakdan ybarat.

8. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň geçirilşini guramak üçin iş berijiniň buýrugy çykarylýar we şuna laýyklykda kärhanada, şeýle hem zerurlyk ýüze çykan bölümçede 5 adamdan az bolmadyk hünär synag topary döredilýär, degişli resminamalary taýýarlamak, alyp barmak we saklamak boýunça jogapkär adam belleniýär, şeýle hem bu işleri ýerine ýetirmegiň möhletleri we tertibi kesgitlenilýär.

9. Hünär synag toparynyň düzümine zähmeti goramak, zähmeti guramak we zähmet haky gulluklarynyň hünärmenlerini, işgärler bölüminiň, hukuk gullugynyň işgärini, kärhananyň bölümçeleriniň ýolbaşçylaryny, zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak edaralarynyň, degişli saglygy goraýyş edaralarynyň, kärdeşler arkalaşyklarynyň birleşikleriniň we (ýa-da) işgärleriň beýleki wekilçilikli edarasynyň wekillerini goşmak maslahat berilýär.

10. Kärhananyň hünär synag topary:

a) zähmeti goramak baradaky kadalaryň ýerine ýetirilişine we üpjün edilişine seljerme berýär;

b) hünär synaglarynyň geçirilmeli iş orunlarynyň sanawyny düzýär;

ç) ýerine ýetirilýän işleriň ähli tapgyrynda usulyýet taýdan ýolbaşçylyk we gözegçilik edýär;

d) iş orunlarynyň hünär synagyny geçirmek üçin zerur bolan kadalaşdyryjy – maglumat binýadyny düzýär we onuň öwrenilmegini guraýar;

e) kärhanada ýerine ýetirilýän işleriň häsiýeti we zähmet şertleri boýunça birmeňzeş bolan iş orunlarynyň doly sanawyny düzýär;

ä) enjamlaryň we işleriň has şikes howply böleklerinde önümçilik şikesleriniň sebäplerini anyklaýar;

f) tehnologiýa ýagdaýyň, enjamyň düzüminiň, ulanylýan çig malyň we serişdeleriň, ozalky geçirilen ölçegleriň netijeleriniň, işgärleriň zähmet şertlerine bolan şikâýatlarynyň häsiýetleri esasynda her bir iş orny boýunça baha bermäge degişli howply we zyýanly önümçilik ýagdaýlaryň, zähmetiň agyrylyk we dartgynlyk görkezijileriniň sanawyny düzýär;

g) zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijelerini awtomatiki usulda gaýtadan işlemek maksady bilen önümçiliklere, bölümlere, meýdançalara, iş orunlara tertip belgilerini (kodlary) belleýär. Her bir iş ornuna, şol sanda birmeňzeş iş orunlaryna öz tertip belgisini bermeklik maslahat berilýär;

h) iş orunlarynyň hünär synaglaryny geçirýär we olaryň mundan beýläk peýdalanmagy baradaky çözümleri kabul edýär;

i) zähmet şertlerini gowulandyrmak we sagdynlaşdyrmak boýunça teklipleri taýýarlaýar;

j) kärhananyň bölümlerini (önümçilik birliklerini) zähmetiň howpsuzlyk kadalaryna laýyk gelýändigini hakynda sertifikasiýalaşdyrylmak üçin hünär synaga taýýarlygy barada teklipleri berýär;

ž) zähmeti goramaklygy gowulandyrmak boýunça çäreler barada maslahatlary taýýarlaýar.

11. İş orunlarynyň hünär synagy geçirilende zähmet şertlerine, enjamlaryň we gurallaryň şikes howpsuzlygyna baha berilýär. Şunda işgärleriň hususy we

köpçülikleýin gorag serişdeleri bilen üpjünçiligi, şeýle hem olaryň peýdalylygy nazara alynýar.

12. Her bir iş ornuna (ýa-da birmeňzeş iş orunlarynyň toparyna) zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň Kartasy (2-nji we 3-nji Goşundylara laýyklykda) düzülýär.

13. Howply önümçilik ýagdaýlaryna, iş orunlarynda zähmet şertleriniň agyrlygyna we dartgynlygyna baha, 40 göterimden az bolmadyk birmeňzeş iş orunlarynda geçirilen hünär synagynyň netijesi esasynda berilýär.

III BÖLÜM

Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagyny geçirmek

14. İş orunlarda agyrlygyň we dartgynlygyň, howply, zyýanly önümçilik ýagdaýlaryň hakyky derjesini kesgitlemek.

15. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagy geçirilende iş ornunda bar bolan ähli howply we zyýanly önümçilik (fiziki, himiki, biologiki) ýagdaýlaryna, zähmetiň agyrlygyna we dartgynlygyna baha bermeklik degişlidir.

16. Howply we zyýanly önümçilik ýagdaýlarynyň derejesi gurallaýyn ölçegleriň esasynda kesgитlenilýär.

Fiziki, himiki, biologiki we psihofiziologiki ýagdaýlaryň gurallaýyn ölçegleri we ergonomiki barlaglary tehnologiki talaplara laýyklykda, önümçilikde hususy we köpçülikleýin gorag serişdeleriniň abat we ýokary peýdalylygy ýagdaýynda geçirilmelidir. Şunda, kadalaşdyryjy namalarda göz önünde tutulan gözegçilik usullary peýdalanylýar.

17. Ölçegleri geçirmek üçin kadalaşdyryjy namalarda görkezilen ölçeg serişdeleri ulanylmalydyr. Ulanylýan ölçeg serişdeleri bellenen tertipde metrologik taýdan ykrar edilmelidir.

18. Önümçilik ýagdaýlarynyň derejesine gurallaýyn ölçegler teswirnama bilen resmileşdirilýär. Teswirnamanyň görnüşi ol ýa-da beýleki ýagdaýlaryň ölçeglerini geçirmegiň tertibini düzgünleşdirýän kadalaşdyryjy namalara laýyklykda kesgитlenilýär. Her bir ýagdaýda teswirnama öz içinde şu maglumatlary saklaýar:

- a) kärhananyň, bölümiň ady we onuň kody;
- b) iş ornunyň ady we onuň IHGWDK we IDK boýunça kody;
- ç) ölçegleriň geçirilen senesi;
- d) ölçegleri geçirmäge gatnaşan edaranyň (barlaghananyň ýa-da onuň bölüminiň) ady;
- e) barlanylýan önümçilik ýagdaýyň ady;
- ä) ölçeg serişdeleri (guralyň, senediň ady, barlagyň senesi we barlanylýandygy barada şahadatnamanyň belgisi);
- f) ölçegleri geçirmegiň usuly, olar geçirilende haýsy kadalaşdyryjy namalara laýyklykda geçirilendigini görkezmek bilen;
- g) ölçeg geçirilen (nusga alynan) nokadyny bellik etmek bilen, ölçegleriň geçirilen ýeri, desganyň çyzgysy;

h) ölçelýän ugurlaryň hakyky ululygy;
i) ölçegi geçiren işgäriň we ölçeg geçirilýän desganyň administrasiýasynyň wekiliniň eýeleýän wezipesi, familiýasy, ady, atasynyň ady we gollary;

j) ölçegi geçiren jogapkär adamyň goly, ölçegleri geçirmek üçin çekilen edaranyň (ýa-da onuň bölüminiň) möhüri.

Şeýle birmeňzeş maglumatlar zähmetiň agyrlygyny we dartgynlygyny kesgitlemekde resmileşdirilýän teswirnamada görkezilýär.

19. Iş orunlarynyň şikes howpsuzlygyna baha bermek.

20. Iş orunlarynda şikes howpsuzlygyna esasan şulara baha berilýär:

a) önümçilik enjamlaryna;

b) senetlere we gurallara;

ç) gorag, okuw we görkezme serişdeleri bilen üpjünçilige.

21. Önümçilik enjamlaryna, senetlerine we gurallaryna baha bermek, zähmeti goramak boýunça Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynyň (döwlet standartlaryň, tehniki şertleriň, zähmeti goramak boýunça düzgünleriň, zähmeti goramak boýunça birkysmy gollanmalaryň we ş.m.) esasynda amala aşyrylýar.

22. Iş ornunda şikes howpsuzlygyna baha bermek, zähmet howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça kadalaşdyryjy namalaryň talaplary esasynda amala aşyrylýar.

23. Şikes howpsuzlygyna baha bermeklik, önümçilik enjamlarynyň, senetleriniň we gurallarynyň, şeýle hem okuw we görkezme serişdeleriniň Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynyň talaplaryna laýyk gelmeginiň barlagy esasynda geçirilýär. Şunda önümçilik enjamlaryna kesgitlenen görnüşdäki howpsuzlyk sertifikatlarynyň bardygyny göz önünde tutmalydyr.

Iş ornunyň şikes howpsuzlygyna baha berlende howpsuzlyk talaplaryny berjaý etmek bilen, önümçilik enjamlary synag üçin işledilip we togtadylyp görülýär.

24. Eger, iş orunlarynyň önümçilik enjamlary we gurallary Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynyň güýje girmezinden ýa-da şeýle resminamalaryň bellenen tertipde tassyklanmagyndan öň taýýarlanan bolsa, onda önümçilik enjamlarynyň we gurallarynyň şikes howpsuzlygyna, iş orunlarynda zähmetiň howpsuz şertlerini üpjün edýän umumy döwlet kadalaşdyryjy hukuk namalarynyň talaplaryna laýyklykda baha berilýär, şol sanda:

a) howpuň döremegine sebäp bolup biljek, enjamlaryň hereket edýän böleklerinden işgärleriň gorag serişdeleriniň bolmagy;

b) suw geçirijileriň, gidro, bug, pnewmo ulgamlaryň, goraýjy klapanlaryň, kabelleriň we beýleki enjamlaryň bozulmagy bilen döräp biljek howplardan goraýjy germewiň bolmagy;

ç) bejeriş we gurnama işleri geçirilende enjamlaryň böleklerini el bilen ondan-oňa süýşürmek üçin gurluşlaryň (tutawaçlaryň) bolmagy;

d) önümçilik enjamlarynyň işledilen pursatynda işlenilýän önümiň syçramagynyň, materiallaryň we jisimleriň (mysal üçin, senetleriň, işlenilýän önümiň) gaçmagy we zyňylmagy netijesinde dörejek howpy aradan aýyrmak;

e) gurluşlaryň, desgalaryň bölekleriniň ýykylmagy, henneklerde,

şahtalarda we şuna meñzeşlerde jynslaryň we beýleki ýerleriň opurylmagy bilen döreyän howpuň aýrylmagy;

ä) kadalaşdyryjy namalaryň talaplaryna laýyklykda howpsuzlygy duýdyryş reňkleriň we bellikleriň bolmagy;

f) jebisleşdiriji gurluşlaryň berkligini we durnuklylygyny üpjün edýän gorag germewlerinde berkidijileriň, jebis saklaýjylaryň we beýleki gurluşlaryň bolmagy;

g) gorag serişdeleriniň önümçilik ýagdaýynyň howply we zyýanly şertleriniň bütin dowamynda işlemegini üpjün etmek;

h) dolandyryş pultunda (nokadynda) önümçilik enjamlarynyň kadaly işiniň bozulandygyny duýduryjylaryň, şeýle hem heläkçilik dörän pursatynda olary togtadyş serişdeleriniň bolmagy;

i) energiýa üpjünçiliginiň doly we bölekleyin togtadylmagy we onuň gaýtadan dikeldilmegi, şeýle hem energiýa üpjünçiliginiň dolandyryş zynjyryna zeper ýetmegi (energiýa üpjünçiligi dikeldilende enjamlaryň özbaşdak işläp başlamagy, olaryň işini duruzmak mümkinçiligiň bolmazlygy, önümçilik enjamlaryň we olara berkidilen jisimleriň gaçmagy we zyňylmagy) sebäpli döräp biljek howplary aradan aýyrmak;

j) elektrotehniki önümleriň, enjamlaryň, maşynlaryň içinde, maşynlaryň, birleşdiriji gutylarda simler we kabeller birleşdirilende mehaniki täsirinden, gemrijilerden we mör-möjeklerden, eredijileriň geçmeginden elektro enjamlarynyň, elektro geçirijileriň goraglygyny amala aşyrmak;

ž) ýangyn-partlama howply serişdeleri bilen işleýänleriň bedeniniň açyk ýerleriniň enjamyň gyzgyn böleklerine galtaşmagy sebäpli ýanmagyna, şol sanda ýangyna we partlama getirip biljek ýagdaýlary aradan aýyrmak;

k) aralyklaryň we geçelgeleriň ölçegleriniň kadalaryň talaplaryna gabat gelmegi;

l) ulag serişdeleri üçin dolandyryş serişdeleriniň (şol sanda heläkçilik zerarly togtadyş serişdeleriniň) deňgünlügi boýunça ýerleşdirilmegi we berjaý edilmegi;

m) ulag serişdeleriniň ýollarynyň howpsuzlygy, olary gorag serişdeleri we howpsuzlyk bellikleri bilen abzallaşdyrmak;

n) zähmeti goramak boýunça gollanmalaryň bolmagy we olaryň Türkmenistanyň kadalaşdyryjy namalarynyň talaplaryna laýyk gelmegi;

ň) elektro enjamlaryň we ýagtylandyryş armaturalarynyň işleri açyk bölüji enjamlarynda (ABE) we howa geçirijilerde (HG) elektrik meýdanynyň çäklerinde ýerine ýetirilende elektrik enjamlarynyň ýer bilen birleşdirijileriniň we toksuzlandyrmalarynyň bolmagy we abatlygy;

o) el gurallarynyň we senetleriniň bolmagy we olaryň kadalaryň talaplaryna laýyk gelmegi.

25. Iş ornuna şikes howpy boýunça baha bermek 5-nji Goşunda laýyklykda Teswirnama bilen resmilleşdirilýär. Teswirnamanyň 2-nji bendinde “Baha bermegiň netijeleri” görkezilýär:

a) “Iş ornuna bildirilýän howpsuzlyk kadalarynyň talaplary” diýen 2-nji böleginde – diňe şikes howpsuzlygynyň ýagdaýlaryna degişli talaplar;

b) “Hakyky barlygy” diýen 3-nji böleginde – iş ornunda zähmet howpsuzlygynyň hakyky ýagdaýy (iş ornunda zähmetiň howpsuzlygy üpjün etmäge gönükdirilen enjamlaryň we gurallaryň, şol sanda öz taýýarlanlaryny oturtmak);

ç) “Zähmeti goramak boýunça kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklygy” diýen 4-nji böleginde – iş ornunda zähmet howpsuzlygyň hakyky ýagdaýynyň kadalaşdyryjy namalaryň talaplaryna laýyk gelýändigini barada gysgaça baha bermek;

d) “Zerur çäreler” diýen 5-nji böleginde – iş ornunyň howpsuzlygynyň kadalaşdyryjy namalaryň talaplaryna laýyk getirmek maksady bilen ýerine ýetirilmeli çäreler.

Iş ornunyň şikes howpsuzlygyna baha berlende teswirnamada gysgaça netijeler getirilýär. Olarda, baha berilýän iş ornunyň (eger mahsus orna eýe bolanda) haýsy kadalaryň, düzgünleriň we standartlaryň bentlerine laýyk gelmeýändigini, şeýle hem baha bermegi geçiren adamlaryň familiýasy, ady, atasynyň ady we gollary görkezilýär. İş ornunyň şikes howpsuzlygyna baha berlende çykarylan gysgaça netijeler zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň Kartasyna girizilýär.

26. Işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçiligine baha bermek.

27. Her bir iş orny boýunça işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjün edilişi, şeýle hem bu serişdeleriň netijeliligi kesgitlenilýär.

28. Işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçiligine baha bermek, hakyky berilen gorag serişdelerini işçilere we gullukçylara ýörite geýimleriň, ýörite aýakgaplaryň we beýleki hususy gorag serişdelerini mugt bermegiň birkysny pudaklaýyn kadalary we beýleki kadalaşdyryjy namalar (DS TŞ we ş.m.) deňeşdirmek arkaly amala aşyrylýar.

29. Işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçiligine baha berlende olaryň iş orunlarynyň hakyky şertlerine laýyklygy seljerilýär (berlen senesi, ulanmak möhleti, zaýalanmagynyň derejesi, ulanmaga degişlilik we ş.m.), şeýle hem olaryň hiline gözegçilik alnyp barylýar.

Hususy gorag serişdeleriniň peýdalylygy, olara berlen hil sertifikatlary bilen tassyklanylmalýdyr.

30. Işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçiligine baha bermek, 6-njy Goşunda laýyklykda Teswirnama bilen resmileşdirilýär.

31. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hakyky ýagdaýyna baha bermek.

32. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hakyky ýagdaýyna baha bermek şulardan ybaratdyr:

a) zyýanyň derejesi;

b) howpuň derejesi;

ç) şikes howpsuzlyk derejesi;

d) agyrlyk we dartgynlyk derejesi;

e) hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçilik we olaryň peýdalylygynyň derejesi.

33. zyýanyň we howpuň derejesi boýunça zähmet şertleriniň hakyky

ýagdaýyna gigiýena ölçegleri boýunça ähli zyýanly we howply önümçilik ýagdaýlarynyň, zähmetiň agyrlygynyň we dartgynlygynyň ölçegleriniň netijelerini deňşdirmek bilen, önümçilik ýagdaýlarynyň zyýanynyň we howpunyň, zähmetiň agyrlygynyň we dartgynlygynyň görkezijileri üçin zähmet şertleri boýunça gigiýena talaplaryna laýyklykda baha berilýär. Şeýle deňşdirmäniň binýadynda her bir zähmet ýagdaýyň, olaryň utgaşmagy we baglaşmagy, şeýle hem iş orny üçin zähmet şertleriniň topary kesgitlenilýär.

Işgärleriň iş çalşygynda we (ýa-da) bütin iş döwrüniň dowamynda (iş döwrüni çäklendirmek) zyýanly we howply önümçilik ýagdaýlary bilen galtaşmaga ýol bererlik dowamlylygy, hünär toparlary üçin kärhananyň ýolbaşçylygynyň hödürlemegi boýunça arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugy tarapyndan kesgitlenilýär.

Şunda zähmet şertleri az derejeli zyýanly diýip hasaplanyp bilner, ýöne 3.1 derejeden az bolmadyk ýagdaýda.

34. Aýratyn hem iş ornuna berlen bahanyň netijesinde şikes howpsuzlygy boýunça zähmet şertleriniň klassifikasiýasyna laýyklykda we 7-nji Goşunda görä, howpuň derejesi kesgitlenilýär ýa-da iş ornunyň howpsuzlyk talaplaryna doly laýyk gelýändigini (ýa-da laýyk gelmeýändigini) barada netijenama berilýär.

35. İş ornunda zähmet şertleriniň hakyky ýagdaýyna berlen bahanyň netijeleri zähmet şertleri boýuna iş orunlarynyň hünär synagynyň Kartasyna girizilýär we kärhananyň hünär synag topary tarapyndan netijenama berilýär.

36. İş ornunda howply we zyýanly önümçilik ýagdaýlarynyň ýoklugy ýa-da olaryň hakyky derejesiniň oňaly ýa-da ýol bererlik derejesiniň çäklerinde bolmagy, şeýle hem şikes howpsuzlygyň talaplarynyň berjaý edilmegi we işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjün edilmegi, iş ornunyň zähmet şertleri gigiýena we howpsuzlyk talaplaryna laýyk gelen hasaplanylýar. İş orny hünär synagyndan geçen hasaplanylýar.

37. İş ornunda howply we zyýanly önümçilik ýagdaýlarynyň hakyky derejesiniň hereket edýän kadadan we talaplardan has ýokary bolmagy ýa-da şikes howpsuzlygy talaplarynyň berjaý edilişiniň we işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjün edilişiniň kadalaryna laýyk gelmeýän ýagdaýynda iş ornunyň zähmet şertleri zyýanly we (ýa-da) howply hasaplanylýar.

38. Zähmet şertleri 3-nji (zyýanly) derejä degişli edilende, zyýanyň degişli toparyny we derejesini (3.1, 3.2, 3.3, 3.4, hem-de şikes howpsuzlygy boýunça - 3.0) görkezmek bilen, iş orny şertleýin hünär synagdan geçen diýip hasap edilýär, olary kärhanada zähmet şertlerini gowulandyrmak we sagdynlaşdyrmak boýunça çäreleriň Meýilnamasyna goşmak üçin zähmeti goramak boýunça Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyk getirilmegi barada teklipleri girizýär.

39. Önümçilik desgalaryna zähmetiň howpsuzlygy boýunça talaplaryna laýyk gelýändigini barada sertifikatlaşdyrylanda, şertleýin synagdan geçen diýip hasaplanan iş orunlary synagdan geçenleriň hasabyna alynmaýar.

40. Zähmet şertleriniň 4-nji (howply) derejä degişli edilende, iş orny hünär synagdan geçmedik hasaplanylýar we haýal etmän gaýtadan abzallaşdyrylmaga ýa-da ýapylmaga degişlidir.

IV BÖLÜM

Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijelerini resmileşdirmek

41. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijesinde şular doldurylýar:

1) kärhananyň bölümlerinde iş orunlarynyň (IO) we olaryň zähmet şertleri boýunça hünär synagynyň netijeleriniň Wedomostyna (8-nji Goşundy) hünär synagdan geçýän iş orunlary barada maglumat we olaryň zähmet şertleri; şu şertlerde işleýän işgärleriň sany; zähmet şertleriniň derejesi bolan iş orunlarynyň sany; olaryň hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçiligi; hünär synagyň jemlenen netijeleri girizilýär.

2) kärhananyň iş orunlarynyň (IO) we olaryň zähmet şertleri boýunça hünär synagynyň netijeleriniň Jemleýji wedomostynda (9-njy Goşundy) önümçilik düzüm birlikleri; kärhanada iş orunlarynyň sany; hünär synagy geçirilen iş orunlarynyň sany; iş orunlarynda işleýän işgärleriň sany; zähmet şertleriniň dereje toparlary boýunça iş orunlarynyň sany; işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçiligi barada maglumat; hünär synagyň jemlenen netijeleri görkezilýär.

3) zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijesi boýunça hünär synag toparynyň agzalarynyň gol çekmegi we kärhananyň ýolbaşçysynyň tassyklamagy bilen aýratyn zähmet şertleri bolan işlerde, kärlerde we wezipelerde işleýän işgärlere berilýän ýeňillikleriň Sanawy (12-nji Goşundy) düzülýär.

42. Synag toparynyň işiniň netijeleri zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň Teswirnamasy (11-nji Goşundy) bilen resmileşdirilýär. Teswirnama şular goşulýar:

a) zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň Kartalary (2-nji Goşundy);

b) kärhananyň bölümlerinde iş orunlarynyň (IO) we olaryň zähmet şertleri boýunça hünär synagynyň netijeleriniň wedomosty (8-nji Goşundy);

ç) kärhananyň iş orunlarynyň (IO) we olaryň zähmet şertleri boýunça hünär synagynyň netijeleriniň jemleýji wedomosty (9-njy Goşundy);

d) kärhanada zähmet şertlerini gowulandyrmak we sagdynlaşdyrmak boýunça çäreleriň meýilnamasy (10-njy Goşundy);

e) aýratyn zähmet şertleri bolan işlerde, kärlerde we wezipelerde işleýän işgärlere berilýän ýeňillikleriň Sanawy (12-nji Goşundy).

43. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň teswirnamasy goşundylarynyň nusgalary bilen bilelikde tabynlygy boýunça ministrlige (pudak edarasyna) olaryň netijelerini jemlemek üçin iberilýär.

V BÖLÜM

Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijelerini ýerine ýetirmek

44. Kärhanada zähmet şertlerini gowulandyrmak we sagdynlaşdyrmak

boýunça çäreleriň meýilnamasyny taýýarlamak.

45. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijeleri boýunça synag topary kärhananyň düzüm birlikleri, aýry – aýry işgärler tarapyndan berlen teklipleri nazara alyp, kärhanada zähmet şertlerini gowulandyrmak we sagdynlaşdyrmak boýunça çäreleriň meýilnamasy (mundan beýläk–meýilnama) taýýarlanylýar.

46. Meýilnamada tehnikany we tilsimaty gowulandyrmak, hususy we köpçülikleýin gorag serişdelerini ulanmak, sagdynlaşdyryş, şeýle hem zähmeti goramak we guramak çäreleri göz önünde tutulmalydyr.

47. Meýilnamada çäreleri maliýeleşdirmegiň çeşmeleri, ýerine ýetirilmeli möhletleri we ýerine ýetirijiler görkezilmelidir. Meýilnama hemme iş orunlarynyň zähmeti goramak boýunça talaplara laýyk getirilmeginiň üpjün edilşini göz önünde tutmalydyr.

48. Meýilnama hünär synag toparynyň başlygy tarapyndan gol çekilýär, kärdeşler arkalaşygy guramasy bilen ylalaşylandan soň kärhananyň ýolbaşçysy (ýa-da onuň ygtyýarlandyrylan wekili) tarapyndan tassyklanylýar we köpçülikleýin şertnama (ylalaşyga) goşulýar.

49. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagy tamamlanylanda, kärhananyň ýolbaşçysynyň buýrugynda geçirilen işe baha berilýär we onuň netijeleri tassyklanylýar.

50. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijeleri boýunça, hünär synag topary kärhananyň bölümlerini zähmet howpsuzlygy boýunça talaplaryna laýyk gelýändigini barada sertifikatlaşdyrmak barada teklipleri taýýarlaýar we şeýle taýýarlygyň mazmunyny takyklaýan çäreleri belleýär.

51. Kärhananyň işçileriň hünärleriniň we gullukçylaryň wezipeleriniň ady işçileriň hünärleriniň we gullukçylaryň wezipeleriniň Döwlet Klassifikatoryna laýyklykda getirilýär.

52. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijeleri dürli derejedäki zähmet şertleriniň maglumatlar binýadyny döretmäge esas bolup hyzmat edýär.

53. İş orunlarynyň hünär synagynyň netijeleri barada maglumat kärhananyň işgärleriniň dykgatyna ýetirilýär.

54. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň resminamalary berk hasabat resminamasy bolup durýar we 45 ýylyň dowamynda saklanilmaga degişlidir.

55. Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň geçirilmegine kärhananyň ýolbaşçysy jogapkärçilik çekýär.